

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Лі Мін, аспірант, А.Ю. Безуська, аспірант,

В.О. Лук'янихін, к.е.н., доцент

Сумський державний університет, м.Суми

Правильний вибір стратегії розвитку будь-якого суспільства неможливий без розуміння та врахування тенденцій світового розвитку, найважливішими серед яких на сьогодні є глобалізація та регіоналізація, посилення відповідальності держави при зростанні її регулюючої ролі, глобальна екологічна криза, перехід промислово розвинених країн до постіндустріального етапу розвитку. Стратегія сталого (екологічно збалансованого) розвитку – це відмова від екстенсивно-наздоганяючої моделі розвитку, орієнтованої на кількісні економічні показники, це можливість подолання відставання від розвинених країн світу і забезпечення якості життя свого народу, аналогічної якості життя в країнах-лідерах з точки розвитку національного соціо-еколого-економічного капіталу, зокрема, рівня розвитку людського потенціалу.

Необхідність визначення довгострокового курсу розвитку держави і відповідно її регіонів, визначення цільових орієнтирів розвитку потребує розроблення методології довгострокового планування, що була б адекватною глобальним процесам, які проходять у світі, відображала національні інтереси, а також була б у змозі відбивати регіональні особливості.

Досягнення довгострокових, стратегічних цілей розвитку, які висуваються концепцією сталого розвитку, не можливо на основі ринкового саморегулювання. Адже вирішення екологічних проблем, що є серцевиною даної концепції, не є сильною стороною ринкового механізму.

У зв'язку з цим методологія стратегічного управління і її складова стратегічне планування вбачаються перспективним інструментом реалізації довгострокових цілей регіонального розвитку.

Ще в радянський період, серед науковців визріває думка про неадекватність директивного планування, необхідність демократизації економічного життя. Для потреб довгострокового планування розвитку, у тому числі і регіонального, пропонувалося застосування методології цільового планування [1-4]. Багато уваги вченими приділялося розробці методології програмного підходу, перш за все, як певної альтернативи традиційному директивному плануванню економіки, криза якого позначилася вже наприкінці 70-х років ХХ століття. На противагу практиці централізованого планування з його яскраво визначеною галузевою спрямованістю, при розробці програм простежується тенденція поставити в центр розгляду проблеми територіального, регіонального розвитку. Даний напрямок наукової думки слід вважати предтечею розвитку стратегічного управління на пострадянському просторі. Тому не доцільно цілком відкидати досвід цільового, програмно-цільового планування радянської школи, повністю переорієнтуючись на закордонний досвід в галузі стратегічного управління. Принциповим недоліком планування за радянських часів було те, що навіть розроблений за цільовим принципом план, потім на етапі реалізації розгортався в систему директивних показників, а не в систему параметрів бажаного стану об'єкта прогнозування за індикативним принципом.

Для економіки, яка функціонує на ринкових засадах, більш адекватними інструментами є стратегічне та індикативне планування. Цінність закордонного досвіду за наших умов полягає в тому, що вперше розроблене для потреб корпоративного управління і поширене на державний і регіональний рівень, стратегічне управління орієнтоване на суб'єктів економічної діяльності як державної так і недержавної форм власності, відповідає ринковим умовам.

До методології стратегічного планування звертаються, коли актуальною стає необхідність зміни існуючих тенденцій розвитку. Саме таким є завдання переходу до сталого соціо – еколого - економічного розвитку, яке витікає з усвідомленої людством необхідності зміни парадигми розвитку, яка склалася в останні десятиліття [5, с.27].

Стратегічне управління як інструмент реалізації довгострокових цілей розвитку є методологією, яка в останній час активно розвивається. При цьому можна виділити два напрямки щодо розробки наукових основ стратегічного управління (планування).

По-перше, це напрямок, який можна умовно назвати «менеджерським», який спрямований на удосконалення алгоритму стратегічного управління. В межах цього напрямку, зокрема, відбувається адаптування стратегічного менеджменту, який дуже вдало зарекомендував себе щодо управління корпоративного рівня, до потреб територіального управління. Так на думку авторів [6], стратегічне планування економіки країни – це визначення цілей і пріоритетних напрямків розвитку відповідно до очікуваних змін зовнішніх умов розвитку та структури економіки, втілюваних у системі документів (у вигляді прогнозів, програм, планів тощо). Зміст стратегічного планування розкривають його процедури: прогнозування (прогнози), програмування (програми), планування (плани) [7, с.42].

По-друге, дослідження глибинної суті стратегічного управління (планування) через розгляд стратегічного управління як механізму збалансування інтересів суб'єктів різних рівнів. Цей напрямок можна назвати «політекономічним». Так на думку І.Л. Леонідова, стратегічне планування – це форма плановірності, яка сприяє погодженості й реалізації довгострокових економічних інтересів власників об'єктів господарювання, що відображаються в економічній стратегії і конкретизуються в стратегічних планах [8, с.49].

Отже, методологічною основою формування стратегії розвитку регіону, що направлена на зміцнення соціо-еколого-економічного потенціалу території повинно бути стратегічне планування.

Серед загальних принципів стратегічного планування слід виділити принципи: системності, безперервності планування, цілеспрямованості, пріоритетності, оптимальності, адекватності, збалансованості і пропорційності.

Стратегічне планування, за допомогою якого здійснюється перехід до сталого економіко-соціо-екологічного розвитку регіону повинно ґрунтуватися на наступних методологічних принципах:

- пріоритет екології над економікою або точніше – пріоритет екологічних оцінюючих критеріїв, показників і вимог над економічними. Тобто при оцінці і виборі варіантів рішень щодо розвитку і розміщення продуктивних сил (господарських, техніко-технологічних та організаційно-управлінських рішень) перевага повинна надаватися кращим за екологічними показниками і критеріями;
- інтеграція екологічного і економічного підходів до розвитку і розміщення продуктивних сил щодо практики стратегічного управління в єдиний еколого - економічний підхід для досягнення якісних змін у продуктивних силах, їх екологізації з метою приведення у відповідність з закономірностями відтворення і збереження навколишнього середовища;
- територіальна орієнтація в управлінні природно-ресурсним потенціалом регіону. При оптимальному поєднанні галузевого і територіального управління сталим використанням природно-ресурсного потенціалу і збереженням навколишнього середовища відбувається переміщення центру ваги та відповідальності за вирішення ресурсно-екологічних проблем на місцеві органи управління при збереженні за центром функцій контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства, нормативів і стандартів збереження навколишнього середовища;
- нормативність і платність природокористування. Кожна територія має певний природно-ресурсний та асиміляційний потенціал;
- жорсткий контроль за дотриманням вимог екологічного законодавства, який повинен охоплювати всі види і форми життєдіяльності людини.

Саме реалізація цих принципів, на нашу думку, дозволить зміцнити соціо – еколого - економічний потенціал регіонального розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Прогнозирование и долгосрочное планирование экономического развития региона. – Кишинев: Штиинца, 1986 – 247 с.
2. Тамбовцев В.Л. Анализ целей в управлении общественным производством. – М: Экономика, 1982. – 133 с.
3. Тамбовцев В.Л., Тихомиров А.А. Организация и управление комплексными программами (проблемы теории и моделирования). – М.: Изд. Моск. ун-та, 1982. – 176 с.
4. Цели и ресурсы в перспективном планировании / Е.З. Майминас, В.Л. Тамбовцев, А.Г. Фонотов и др.; Отв. ред. Е.З. Майминас и др. – М.: Наука, 1985. – 262 с.
5. Проблеми сталого розвитку України. - К.: БМТ, 2001. – 423 с.
6. Про Концепцію сталого розвитку України: Проект Закону України (на заміну раніше поданого), реєстраційний № 3234 від 25.04.2001 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=5962
7. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / Пер. с англ. – М.: Дело, 1999. – 702 с.
8. Леонідов І. Л. Теоретичні основи ефективності стратегічного планування. Дис. канд. ек. н.: 08.01.01. Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ, 2004. – 217 с.